

sági Minisztérium ajánlattal keresi fel. Együttműködő tevékenységét pedig – amiről a könyvben alig esik szó – első pillanattól fogva a nagyvilágba szóló útlevélként értelmezi.

Az állambiztonsági munka – ahogy később a bank- és befektetési szektor is – az ő számára csupán adrenalintermelő kihívás, pókerjáték. Elsődleges motivációja – hangsúlyozza több ízben – a kalandvágy. Kalandos munkájáról *noiros* lazasággal vall. Italog, nők, ballonkabát és dohányfüst. Sztálinhívó éjszakai pillangók, gyöngyöző homlokú hivatalnokok, öltönyös hazudozók és hideg, gyanakvó útlevélellenőrök elevenednek meg a könyv lapjain. Kiderül, hogy az ellenséggel nem is olyan könnyű kapcsolatba lépni. Olyan kérdések merülnek fel továbbá, hogy vajon a nők alkalmasabbak-e a titkosszolgálati munkára, mint a férfiak, vagy hogy mi a teendő, ha tartó és besúgója között kölcsönös vonzalom alakul ki. Közben pedig olyan kép kerekedik a hiánygazdaság James Bondjáról, amely szerint az amerikai atom sokkal kevésbé érdeklő, mint a svédasztal, a szlovén tengerpart vagy a magyar nők.

A könyvből egy céltudatos, hideg, önző, briliáns elméjű playboyt ismerünk meg, aki se nem példás családapa, se nem NDK-s mintapolgár. De ez nem is különösebben foglalkoztatja. „A félelem a hazaszeretetet is megelőzi” – idézi a kém-

közmondást. Amúgy nem mentegőzik. Igazi kockázatvállaló, aki akkor érzi legjobban magát, ha a penge élén egyensúlyozhat. Élete története az átállás. A magával vitt dokumentumokkal hetven NDK-s kémét buktatott le, ha viszont nem sikerült volna a manőver, az alighanem az életébe kerül.

Izgalmas, ahogy egymás mögé teszi szökésének és árulásának részleteit, aztán, mindezek negatívjaként, bemásolja a nyomában járó Stasi aktáit. Talán még érdekesebb azonban a könyvet úgy olvasni, mint egy bukott rendszer kiszolgálójának/kihasználójának sikeres beilleszkedését a regnáló rezsim társadalmi viszonyaiba. A kötet számos kérdést felvet. Kiderül egyáltalán, ki ez a Werner Stiller? Ügynök? Kém? *Self-made man*? Kortünet? Kibeszéletlen mellébeszélés? Ki-ki döntse el maga.

VASS NORBERT

(Fordította Malyáta Eszter,
Nyitott Könyvműhely, Budapest,
2011, 304 oldal, 3490 Ft)

DRMÁRIÁS BÉLA:
Nem élhetek Milošević nélkül

Őszinte könyv. Vidám könyv. Szomorú könyv. Muzsikáról és muzsikálóról szól, ám ez a zene nem az

édesbús, mulatós, fülbemászó, magyarnótás világot idézi, mint ahogy a cím alapján eszünkbe juthat – anakronisztikus összecsengésben ugyanakkor Milošević diktatúrát idéző nevével. Nem. Itt háborúról van szó: egyrészt a jugoszláviai háborúról, másrészt a zenéről mint háborúról. A zenéről, amely a Tudósoké, s a művészetről, amely harci funkciót tölt be a háború abszurditása és a marginális, underground lét da-daista, világmegváltó hiábavalóság-érzése elleni küzdelem eszközeként. A zene ugyanakkor gyógyító erejű kezelés, a bánatok, félelmek, szorongások előli elmenekülés eszköze, és narkotikum, amellyel boldogabbá lehet tenni néhány órát, amelyben talán feloldódik az idegenség, elidegenedtettség érzése.

Huszonöt év telt el a könyv megírásáig a jugoszláviai Tudósok zenekar megalakulásától, ezt a két és fél évtizedet ragadja meg naplószerűen a szerző. A zenekar történetével párhuzamosan történelmi korrajzot is kapunk. A mű, minden személysége ellenére, éppen mert megélt történetet mesél, hiteles. Meggyőzően képes szólni a diktatúráról, arról, hogyan indul be és működik a hazugsággépezet, az elenségképgyártás, hogyan élednek

fel a politikai érzékenységek és indul be egy végtelennek tűnő meccs, a kölcsönös gyanakvás ellenfelek (és vélt ellenfelek) között, hogyan csinál játékszert a hadigépezet az emberekből, s miközben sokan bedőlnek a politikai propagandának, mások szembekerülnek és menekülni próbálnak. Eközben kirajzolódik drMáriás egyszerre jellemző háborúellenessége, hazaszeretete, magyarsága és internacionalizmusa.

A könyvet elkötelezett és elhivatott művészként írja, azzal a mély meggyőződéssel, hogy a művészetnek felszabadító ereje van. Személyes életéből épp annyit kapunk, amennyi ahhoz kell, hogy az elbeszélés hitelességét ne vonjuk kétségbe. Erősebben koncentrálnak a zenekar belső történéseire, koncertjeire, a zenekar „dzsessz-punk” formációjának alakulásának folyamatára, a provokatív és felszabadító, ugyanakkor dadaista, abszurd helyzetek leírására.

Egyéni hangú jellemzéseket kapunk városokról (Catania, Moszkva, Szentpétervár), klubokról, Amerikáról és Oroszországról, Belgrádról, a volt Jugoszlávia országainak viszonyairól, a háború befejezése utáni hangulatról. Belgrádot például úgy jellemzi, mint ahol a háború a

befejezés után is folyt (folyik), csak a frontról a kultúrába fészkelte be magát.

Megismerhetjük barátságának történetét Bada Dadával és a kapcsolat fázisait, konfliktusosságát, végül széttörését, amelyet drMáriás elbeszélése szerint bosszú, féltékenység, szemrehányások, fenyegetések tarkítottak a pszichikailag egyre súlyosabban beteg Bada részéről. (Kár, hogy „a lélek kiüttalan szomorúságával küzdő” Bada már nem mondhatja el a saját verzióját.)

Itt-ott humorral, máshol keserűséggel vegyített leírások teszik olvasmányossá az egyes szám első személyben elbeszélte történetet, megjelenítve a sikereket, fellépéseket, koncerthelyszíneket, jó és félelmetes szállásokat, pénztelenséget, határátkeléseken és másutt elviselt hatósági zaklatásokat, vagy azt, hogyan lehet új életet kezdeni a lakásmaffia ellenében. Különösen együttérzést váltott ki a recenzióból a magyar állampolgárság megszerzése körüli huzavona, amelyet magyarként, mégis idegenként a szerzőnek is meg kellett tapasztalnia, vagy a gyanakvással, félelemkeltéssel teli határelenőrzések, s az egyéb, megalázó rendőri „szívatók” felelőtlensége – ezek a képek minden negyven év feletti „kelet-európai” olvasóból hasonló, zsigeri érzéseket váltanak ki.

Miközben láthatjuk a zenekar polgárpukkasztó attitűdjét, mégis

inkább egy módszeresen dolgozó – zenélő, festő, író – művészember rendszeres és tudatos munkavégzésének tiszteletreméltó képe alakul ki bennünk. S bár „a szép és vidáman szörnyű” dalokból nincsenek betétek a szövegben, és az agyat szétszedő zenét sem halljuk olvasás közben, elfog a vágy, hogy egy Tudósok-koncerten széttáncoljuk a lábunkat.

LÁNG ESZTER

(*Noran Könyvesház, Budapest, 2011, 232 oldal, 2999 Ft*)

Magyar Konyha

kakukktojás *fn* Egy adott logika szerint felépített sorba oda nem illő elem. Például egy irodalmi folyóiratba nem illik egy gasztronómiai lapról írt recenzió.

kakukk *fn* Áll (Cuculidae), a kúszók rendjébe, a könnyűcsőrűek csoportjába tartozó madárcsalád. [...] Nevezetes tulajdonsága, hogy fészket nem épít és így tojásait kiköltés végett egyenként idegen kisebb madarak fészkebe, még pedig olyanokéba teszi, melyek fiaikat szintén rovarokkal táplálják. [...] Minden fészkebe csak egy tojást helyez és vagy oda rakja, vagy pedig a földre, amely utóbbi esetben azután csőrével viszi a fészkebe. (Forrás: *Pallas Nagy Lexikona*)

~ **tojás** *fn* A kakukk által tojt, általában nehezen beszerezhető tojás, egy olyan gasztronómiai különlegesség, amelyhez hasonlót a Magyar Konyha szívesen szerepeltet cikkeiben.

2011-től az olvasó irodalmi jellegű szövegekkel találkozhat a Magyar Konyha lapszámaiban. A lap útkeresését jelzi, hogy a hagyományos, recepteket halmozó modellel ebben az évben felváltotta egy novellaszerű írásokra épülő, sajátos poétikával bíró új koncepció. A (talán pseudo-) olvasói levelekből pedig kiderül, a közönség örömmel fogadta a metamorfózist. A gasztrókultúránkban és a róla szóló diskurzusban már találkoztunk hasonló példákkal: elég csak Krúdy Gyula leírásaira vagy a jelenleg oly sikeres gasztriblogokra hivatkozni, melyek egy ismeretlen tendenciát honosítanak meg, ugyanis online – gyakran webkettes – tartalomból válnak printkiadvánnyá.

A Magyar Konyha által vizsgált problémakör horizontja igen tág. Megfigyelhető benne egy konzervatív, emlékeket megőrizni szándékozó szemlélet, de megférnek mellette a molekuláris gasztrónómiát dicsőítő szövegek is. Azért írok problémakörrel, mert a cikkekből folya-

matos konfliktus olvasható ki, és ez a feszültség jót tesz az olvasási élménynek. A kistermelők küzdelme anélkül bontakozik ki, hogy megjelenne akár a legkisebb utalás az általában referenciaalaként szolgáló ellenfélre, a tömegtermelésre és a nagyáruházakra. A történetek gyakran a múltból indulnak, és egyfajta kulturális kalauz szerepét töltik be egészen addig, míg ki nem rajzolódik az olvasó előtt egy egyetemes, továbbörökíteni érdemes érték. A Magyar Konyha tipográfiája is hangsúlyozza a szerkesztők ezen törekvését; képi világa, ahogy maga a lap is, az elitizmus határán egyensúlyoz.

A riportok, melyek egy-egy ismert borászról vagy éppen munkanélküliből lett kézműves pékzsenniről szólnak, nagy gondossággal vannak megírva, és számos hasonlóságot hordoznak a nagy előd irodalmi műfajjal, a novellával. Némelyik szövegből ugyanis sajátos szenvedéstörténet, újjászületés vagy sziszüphoszi küzdelem olvasható ki, a leírások pedig az annyira hiányzó dokumentumfilmeket idézik, de egyben engednek az *infotainment* „meghatva-meghökkenve bemutatni” kísértésének. A valós személyek mellett a történetben gyakran játszik

